

**EKOLOJİK
DÖNÜŞÜM
İÇİN
KÜLTÜR VE
SANAT:
TÜRKİYE'DEN
ÖRNEKLER**

EKİM 2021

Bu politika metni
İstanbul Kùltür Sanat Vakfı'nın
kùltür politikaları çalışmaları
kapsamında, Bahçeşehir
Üniversitesi Öğretim Üyesi
Doç. Dr. Hande Paker
tarafından hazırlanmıştır.

İÇİNDEKİLER

1	GİRİŞ	4
2	TÜRKİYE'DE KÜLTÜR-SANAT VE EKOLOJİK DÖNÜŞÜM	6
3	ALTERNATİF YAKLAŞIMLAR VE YENİ PRATİKLER	9
4	ÖNERİLER VE TALEPLER	15
5	EK: THE CLIMATE CONNECTION KÜLTÜR VE ÇEVRE YUVARLAK MASA TOPLANTISI: TÜRKİYE, KATILIMCI LİSTESİ	19

1. GİRİŞ

Bu politika metni, İstanbul Kültür Sanat Vakfı'nın (İKSV) kültür politikaları çalışmaları kapsamında hazırlanan *Ekolojik Dönüşüm için Kültür ve Sanat* başlıklı raporu takiben sunulan çerçevenin Türkiye'de izdüşümlerini keşfetmek için, İKSV tarafından Julie's Bicycle ile birlikte 14 Temmuz 2021 tarihinde düzenlenen toplantının ardından yazılmıştır. Politika metninin amacı, bu toplantının çıktılarını özetlemek ve devşirilen politika önerilerini ve talepleri kamuoyu ile paylaşmaktır. Türkiye'de kültür-sanat ve ekoloji ekseninde yürütülen çalışmalardan bir derlemenin de yer aldığı metinde, mevcut bağlantıları gösteren bir ağ haritası ve bu bağlantıları artırma yolunda temel oluşturabilecek bir yaklaşım sunuluyor.

Düzenlenen toplantının önemli kazanımlarından biri, politika yapıcılar ile kültür kurumlarından, fon kuruluşlarından, gençlik ağlarından, yerel inisiyatiflerden katılımcıları kültürün ve kültür politikalarının iklim krizine nasıl cevaplar verdiğini keşfetmek üzere bir araya getirmesiydi.

Katılımcıların sunum ve katkılarından ortaya çıkan en net sonuç, bazı toplumsal, kültürel ve siyasal yaklaşımları değiştirmeden ekolojik dönüşümün gerçekleşmeyeceği oldu. Ekolojik dönüşümün katılım, toplumsal ayrışma ve eşitsizlik, iklim adaleti, dayanışma, sivil toplum ve politika yapıcılar arasındaki ilişki, sanatsal üretime yönelik destekler gibi konularla iç içe ele alınması gerekiyor. Dolayısıyla, *Ekolojik Dönüşüm için Kültür ve Sanat* raporunun en önemli bulgularından biri olan kesişimsellik ve çok boyutlu dönüşüm ihtiyacı Türkiye bağlamında da teyit ediliyor.

Toplantının en önemli katkılarından biri de İstanbul Büyükşehir Belediyesi (İBB) ile yapılan işbirliği neticesinde belediye temsilcileriyle sahada çalışan kültür-sanat aktörlerinin bir araya gelerek politika yapım süreçlerine doğrudan bir kanal açması oldu. İBB şemsiyesi altında faaliyet gösteren İstanbul Planlama Ajansı (İPA)'nın aktif katılımı sayesinde politika yapıcılar ve ekolojik dönüşüm için çalışan katılımcılar tecrübe ve beklentilerini paylaşarak ortak çözüm önerileri geliştirdiler. Kendi yerelimizde en son yaşanan orman yangınlarını, ani sel baskınlarını ve Marmara Denizi'ni saran müsilajı düşünecek olursak; ekolojik krizin, sonuçlarını artık gündelik hayatımızda çok acı ve sık tecrübe ettiğimiz bir gerçek olduğunu hızla hatırlayabiliriz. Krizi yavaşlatmak ise toplumsal, siyasal, ekonomik ve kültürel boyutları ile yerel, ulusal ve küresel düzeyde ele alınarak altından kalkılabilecek, çok zorlu bir hedef. Bu açıdan, kültür-sanat aktörleri ve sivil toplum kuruluşları ile "Adil, Yeşil ve Yaratıcı Kent" vizyonunu hedefleyen İBB'nin ve tüm yerel yönetimlerin vatandaşların da katılımıyla birlikte çalışmasının önemi yadsınamaz. Kültür-sanat aktörleri etkilerini yaygınlaştırabilmek için politika yapıcılarının desteğine ihtiyaç duyarken yerel yönetimler de kültür kurumları, sanatçılar ve sivil toplumdaki gelen bilgi, tecrübe, uzmanlık ve rehberlikten fayda sağlayabilir.

1. GİRİŞ

British Council Türkiye'nin desteğiyle ve The Climate Connection programıyla¹ bağlantılı olarak düzenlenen bu toplantı serisinin uluslararası bağlamı da önemli. İKSV'nin bu projedeki ortağı Julie's Bicycle İngiltere'de on yılı aşkın süredir Paris Anlaşması'nın küresel ısı artışını 1.5°C ile sınırlama hedefini desteklemek için kurumların ekolojik ayak izini azaltmakla ilgili çalışıyor. Kültür profesyonellerini, sanatçıları, izleyicileri ve kamuoyunu iklim adaleti ekseninde harekete geçirmek için savunuculuk yapan Julie's Bicycle, kültür-sanat kurumları, festivaller, turneler ve etkinlik mekânları için yeşil araçlar ve rehberler geliştiriyor. Aynı zamanda iklim krizi ile ilgili yaratıcı süreçleri de destekliyor. Julie's Bicycle kültür-sanat aktörlerinin Londra'nın iklim eylem planı hedefine nasıl katkı verebileceklerine dair hazırladığı yol haritası ve İngiltere Sanat Konseyi'nin fonladığı kurumların çevreye etkilerini raporlamalarını koşul haline getirdiği politika önerisiyle hem yerel hem ulusal politika süreçlerinde aktif olarak yer alıyor. Yerel ve ulusal düzeyde kurduğu iklim ve kültür-sanat ağlarını uluslararası alana da taşıyan Julie's Bicycle farklı ülkelerde kültür-sanat aktörleriyle bağlantılar kuruyor.² Özellikle de Paris Anlaşması'nın 26. Taraflar Konferansı'na (COP 26) hazırlık sürecinde İngiltere'de düzenlenen Season for Change 2020 (Değişim Mevsimi 2020) festivaliyle İngiltere'de kültür kurumlarına, sanatçılara ve vatandaşlara acil iklim eylemi için çağrı yaparken, British Council ile birlikte yürüttüğü The Climate Connection başlıklı uluslararası programla farklı ülkelerde kültür-sanat aktörleri ile bir araya geldi. Bu program çerçevesinde Türkiye'de İKSV ile birlikte düzenlenen toplantıya kültür kurumları, sivil toplum örgütleri, üniversiteler ve yerel yönetimlerden temsilciler ve sanatçılar katıldı.³

1 The Climate Connection küresel bir platform olarak Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Konferansı COP26 öncesinde, iklim değişikliği konusunda diyalog, işbirliği ve eylem olanakları yaratmayı amaçlıyor. Bu kapsamda İKSV ve Julie's Bicycle'ın birlikte düzenlediği toplantı uluslararası serinin ilk ayağı olarak İstanbul ev sahipliğinde gerçekleşti.

2 Julie's Bicycle ile ilgili daha detaylı bir okuma için bakınız: Ekolojik Dönüşüm için Kültür ve Sanat, <https://www.iksv.org/tr/raporlar/ekolojik-donusum-icin-kultur-ve-sanat>.

3 Bknz. Ek: The Climate Connection Kültür ve Çevre Yuvarlak Masa Toplantısı: Türkiye, Katılımcı Listesi.

2. TÜRKİYE'DE KÜLTÜR-SANAT VE EKOLOJİK DÖNÜŞÜM

İKSV'nin 9. kültür politikaları raporu *Ekolojik Dönüşüm için Kültür ve Sanat*, çevre ve iklim krizinin son 40 yıldaki tüm politikalara, bilgi birikimine, küresel anlaşmalara rağmen neden durdurulamadığı sorusundan yola çıkıyor, ihtiyacımız olanın toplumsal, siyasal, ekonomik ve kültürel boyutlarıyla bütüncül bir değişim olduğunu vurguluyordu. Bu çerçevede rapor kültür-sanat aktörlerinin ekolojik krize müdahale etmek için iki ana ekseninde çalıştığını ortaya koyuyor. İlk olarak kültür-sanat aktörleri kendi ekolojik ayak izini azaltmak için önlemler alıyor. Kültür kurumları ve sanatçılar, ekolojik ayak izlerinin kaynaklarını tespit ettikten sonra enerji kullanımını değiştirerek, atıkları azaltarak ve bina ve mekânları doğayla uyumlu olarak yeniden düzenleyerek mevcut pratiklerini değiştiriyorlar. Yerel yönetimler de özellikle bu değişimde çeşitli destekler sunuyor. Kültür-sanat aktörlerinin ekolojik dönüşümdeki ikinci önemli rolü, yaratıcı güçleri ve ortak zemin oluşturma kapasiteleri sayesinde ekolojik krizi insanlara dokunan ve dönüşüm talebiyle harekete geçiren yeni bir hikâye ile aktarmak.

Ekolojik ayak izi ve nasıl azaltılabileceği konusu Türkiye'de de kültür kurumlarının, sanatçıların ve yerel örgütlenmelerin gündeminde:

“Bütün sanat kurumları, bireyler, ekipler, yöntem arayışında olduğumuzu fark ettik hepimizin bunu yeniden düşünmesinin önemini de çok konuştuk. Yani kullanılan materyalleri nasıl dönüştürebiliriz, nasıl azaltabiliriz, atık yönetimi gibi konularda hep yeniden düşündüğümüzü bulduk.”

Ekolojik ayak izini azaltacak uygulamalar somut mekân ve projelerle de hayata geçiriliyor. Örneğin K2 Güncel Sanat Merkezi Menderes'te bir okulda güneş enerjisi kullanmak, sarnıç ile yağmur toplamak gibi uygulamaların yer aldığı bir proje yürütüyor. İPA gerçekleştirilecek etkinlikleri çevreyi gözeterik yapma prensibini benimliyor:

“Temel sorun, ekolojik çalışmalara odaklanılmasına rağmen kültür-sanat paylaşılırken ekolojiye zarar vermek, örneğin sanatçının çalışması için talep ettiği duvarı inşa etmenin bir hafiyat olduğunu unutuyoruz.”

2. TÜRKİYE'DE KÜLTÜR-SANAT VE EKOLOJİK DÖNÜŞÜM

Aynı zamanda özellikle son dönemde ekolojik krize yönelik yaratıcı müdahaleleri ile dönüşüm üzerine bir diyalog başlatan pek çok etkinlik ve kültür mekânı görüyoruz. Yeni bir tahayyül sunan bu etkinlikler arasında hızlı bir bakışla SALT'ın *İklimcil: Mevsimler Sürüklenirken* sergisi, Müze Gazhane, 16. İstanbul Bienali, Festtogether, Bozcaada Caz Festivali, Sürdürülebilir Yaşam Film Festivali, Bozcaada Uluslararası Ekolojik Belgesel Festivali sayılabilir.⁴ SALT'ın *İklimcil* sergisi, bu kapsamda düzenlenen konuşmalar, vaka araştırmaları, e-yayınları da içeren bir kamu programı sunuyor. Sergi, gıda üretim ve tüketim alışkanlıklarıyla iklim değişikliğinin etkileri arasındaki ilişkiyi incelerken İstanbul'un yok olmakta olan sulak alanlarından kirlilikle boğuşan denizlere farklı ekosistemleri geziyor. 16. İstanbul Bienali (2019) okyanuslar üzerinde yüzen devasa plastik adasına referansla *Yedinci Kıta* başlığıyla, İstanbul Müzik Festivali "Başka bir dünya mümkün mü?" teması etrafında düzenlendi. Yaklaşmakta olan 17. İstanbul Bienali ise "kompost mekânı" temasını belirledi. Ekolojik krize ve krizden çıkış için kültür-sanatın nasıl esin verebileceğine odaklanan bu temalar, izleyiciyi de iklim eylemi, insan ile doğa arasındaki ilişkiler ve kesişimsellik konularında birlikte düşünmeye davet ediyor. İKSV'nin kültür politikaları çalışmaları kapsamında ayrıca *Ekolojik Dönüşüm için Kültür ve Sanat* raporundan yola çıkılarak, oyuncu Yiğit Özşener'le birlikte, ekolojik krize tiyatro, edebiyat, belgesel gibi farklı disiplinlerden yanıtların arandığı "Dünyalılar! Sanat Gezegeni İyileştirebilir mi?" başlıklı bir podcast serisi hazırlandı. Krizin çok boyutlu doğası, yaratıcı üretimler sayesinde kamuoyuna farklı perspektiflerden aktarılırken, aynı zamanda ekolojik ayak izini azaltacak uygulamalar hayata geçiriliyor.

Ekoloji ve kültür-sanat ilişkisi çerçevesinde yeni mekânlar yaratılması ve bu mekânların katılım, ortaklaşma, ağ kurma, dayanışma gibi pratiklerle dönüşüme katılması da kültür-sanatın ekolojik krizi durdurma çabasının bir parçası. Buna bir örnek, Galata'da "kent merkezinde ekolojik sürdürülebilirliği ele alan ortak kültürel üretim alanı" olarak kentin sosyal ve ekolojik sorunları üzerine çalışan Mekanda Adalet Derneği ve diğer paydaşlarla birlikte tasarlanan ve "konumlandığı çevrenin ve temas ettiği canlıların iyilik halini besleyen açık, paylaşımcı, üretken ve onarıcı bir mekân" olarak tanımlanan Postane.⁵ K2 Güncel Sanat Merkezi, Urla Nefes Alanı'nda oluşturduğu sanat vadileri ile konuk sanatçı programları düzenleyerek sanatçıları insan-doğa ilişkileri üzerine düşünmeye teşvik ediyor. Son olarak, İBB'nin ve sivil toplumun girişimiyle İstanbul'un kültür haritasına kazandırılan Müze Gazhane, "kültür-sanat odaklı bir yaşam alanı" olarak düzenlendi ve çeşitli sergiler ve etkinliklerle kamuoyunun dikkatine sunduğu belli başlı konular arasında bir iklim müzesiyle vurgu yapılan ekolojik kriz var.

4 Ekolojik krizi kültür-sanat perspektifinden ele alan ve eyleme geçen pek çok kültür kurumu, sergi, girişim ve etkinlik mevcut. Burada adı geçen örneklere ek olarak daha kapsamlı bilgiye erişmek için: <https://graphcommons.com/graphs/592e4068-5763-4631-9fe6-0f3ebf0e8c5>

5 <https://www.unlimitedrag.com/post/postane-duvar-in-sanatcisi-belli-oldu>

2. TÜRKİYE'DE KÜLTÜR-SANAT VE EKOLOJİK DÖNÜŞÜM

Sanatçılar da ekolojik krizle farklı şekillerde yakından ilgileniyorlar ve çeşitli yöntemlerle meseleye kafa yoruyorlar. Serkan Taycan'ın Müze Gazhane'deki *İki Deniz Arası* sergisi, sanatçının 2013 yılından bu yana düzenlediği farklı bir yürüyüş rotasına dayanıyor. Ekolojik krizin İstanbul'daki tezahürlerinin (liniyit ocakları, yeni havalimanı bölgesi, 3. Köprü yolu, hafriyat atık alanları, sanayi ve toplu konut alanları, Kanal İstanbul güzergahı) arasından geçen bu rota aynı zamanda sosyal ve sınıfsal ayrışmanın bedensel olarak nasıl tecrübe edildiği, İstanbul çeperindeki dönüşüm ve kent hakkı üzerine düşünülen bir tartışma zemini. Ekin Kano Postane'de *Büyümenin Bedeli* işiyle ekolojik krizin en önemli müsebbiplerinden sınırsız büyüme fikrini tartışmaya açıyor. Ekolojik dönüşüm uzun zamandır ekonomik büyüme fikrinin baskın pozisyonu karşısında arka plana itilmiş olan insan-doğa ilişkisi üzerine yeniden düşünmeyi gerektiriyor. Yasemin Özcan da çeşitli işleriyle toprakla kurduğumuz/kuramadığımız ilişki üzerine çalışırken yine insan-doğa ilişkisini sorguluyor.⁶ Mordem Sanat Merkezi, oyunlar, şenlikler ve tiyatro aracılığıyla tam da bunu yapıyor. Doğayla kurduğumuz ilişkinin sağlıksız olduğu tespitinden yola çıkarak, bu ilişkinin nasıl farklı bir şekilde kurulabileceğini kültür-sanat alanından bakarak sorguluyor. İnsanların doğayla tahakküme dayalı olmayan bir ilişki kurduğu modern öncesi zamanların eski ritüellerine dönerek, bunların günümüze nasıl uyarlanabileceğine dair çalışmalar yapıyor. Sürdürülebilir Yaşam Film Festivali, Bozcaada Caz Festivali, Festtogether, Bozcaada Uluslararası Ekolojik Belgesel Festivali gibi festivaller ise ekolojik krizi üreten büyüme, endüstriyel üretim ve aşırı tüketim gibi var olan toplumsal düzene alternatif hikâyeler ile karşımıza çıkıyor.⁷

6 <https://yaseminozcan.art>

7 Ekolojik dönüşüm ile ilgili çalışan ve üreten pek çok sanatçı, sanatsal faaliyet ve girişim mevcut. Daha fazla örnek için bakınız:

<https://graphcommons.com/graphs/64210607-d77e-441c-aca7-8a0236b770fe?auto=true>.

3. ALTERNATİF YAKLAŞIMLAR VE YENİ PRATİKLER

Kültür-sanat aktörleri ekolojik dönüşüm için çalışırken öne çıkan yaklaşımlar neler? Hangi pratikler benimseniyor? Ne tür konular ekolojik dönüşümle iç içe ele alınıyor? *Ekolojik Dönüşüm için Kültür ve Sanat* raporunda yapılan saha çalışmasının ortaya çıkardığı en önemli sonuçlardan biri, ekolojik dönüşüm için bazı yaklaşımların ve harekete geçme biçimlerinin değişmesinin ne kadar merkezi olduğu idi. Bu bağlamda kültür-sanat aktörleri iklim krizini durdurabilecek boyutlarda bir ekolojik dönüşüm için çalışırken sadece ekolojik ayak izini azaltmaya yönelik adımlar atmıyorlar, aynı zamanda dönüşümün ayrılmaz bir parçası olarak gördükleri katılımın artırılması, iklim ve çevre adaletinin tesis edilmesi, eşitsizliklerin azaltılması, yerelin güçlendirilmesi, ağlar kurarak işbirliği ve ortak yaratma süreçlerinin oluşturulması gibi yaklaşımları somutlaştıracak pratikler de benimseniyorlar. Toplantıda Türkiye'deki aktörlerin de meseleyi bütüncül bir değişim olarak ele aldığı net bir biçimde ortaya çıktı. Bu bütüncül bakış, farklı toplumsal, siyasal ve kültürel meselelerin iç içe geçtiği kesişimsel bir yaklaşımı destekliyor.

Kesişimsellik kavramı bütüncül bir dönüşümü anlamlandırmak açısından önemli. Çevre ve iklim meselesinin toplumsal ve siyasal bağlam içerisinde irdelenmesi gerektiğine işaret ediyor. Doğayla uyumlu bir hayat kurmak için gereken dönüşümün aynı zamanda demokratik katılım eksikliği, ırkçılık, toplumsal cinsiyet eşitsizliği gibi meseleleri de içerdiği vurgulanıyor.

Bu bölümde ekolojik krizin farklı boyutlarının nasıl birbirleriyle etkileşim içinde tartışıldığı özetleniyor. Örneğin, *İki Deniz Arası* yürüyüş rotası katılımcı ve aktivist olarak tanımlanıyor çünkü yürüme eyleminin kentsel eşitsizlikler ve çevre adaletsizliği ile bağlantısını kuruyor. Keza Mekânda Adalet Derneği (MAD), iklim aktivistleri ya da çok uzun yıllardır iklim krizini kamuoyuna anlatmanın öncülüğünü yapan Açık Radyo çevre/iklim adaletini merkeze alıyor:

“Ve iklim adaleti çerçevesi der ki iklim krizi dediğimiz şey, iklim değişikliği aslında böyle sadece var olan sistemin içinde bazı reformlarla ve teknolojik bazı düzeltmelerle, yeniliklerle üstesinden gelebileceğimiz, halledebileceğimiz bir mesele kesinlikle değil çünkü iklim krizi sosyal, ekonomik ve siyasi neden ve sonuçları olan bir adalet meselesi, adaletsizlik meselesi... Bu nedenle de hem eşitsizliklerin üzerine dayanıyor, etkilerini derinleştiriyor ve aynı zamanda yenilerini yaratıyor... Kent iklim eylem planları dediğimiz bütün bu azaltım ve uyum eylemlerini bütüncül bir şekilde kesişimselliği sağlayacak bir biçimde, yani meseleleri, aktörleri ve alanları birbirine bağlayacak biçimde, ama illaki iklim adaleti kavramını merkezine alacak şekilde yapılması gerekiyor.”
(*Kentlerde İklim Adaletini Aramak*, Baran Alp Uncu)

3. ALTERNATİF YAKLAŞIMLAR VE YENİ PRATİKLER

Tartışılan tekil örneklerin yanı sıra tartışmalarda ortaklaşılan noktalar da bu yeni pratiklere işaret ediyor. Ağ kurmanın önemi toplantıda tekrar tekrar vurgulandı. Katılımcılar birbirleriyle temas kurmaya ve bu sebeple yeni “etkileşim ve üretim mekânlarına” ihtiyaç duyduklarını belirttiler. “Nasıl ağ kurmalı?” sorusu üzerine de düşünmek gerektiği, bunun hep birlikte yapılması gerektiği, bütün paydaşların sürecin parçası olması, böylelikle bir aidiyet hissinin tesis edilerek çalışmaların yürütülmesi gerekliliği dile getirildi. Ağlar sayesinde ortak çalışma zemini oluşturulabilir, ihtiyaç duyulan bilgi ve tecrübe paylaşımı sağlanabilir, maddi kaynaklara erişim imkânları hem daha görünür hale getirilebilir hem de daha kapsayıcı olarak paylaşılabilir. Bilginin üretilmesi yeterli görülüyor, çevre/iklim adaletinin sağlanması ve iklim krizini bitirecek ekolojik dönüşümün gerçekleşebilmesi için bilginin yaygınlaştırılması da çok önemli. Ağlar farklı disiplinleri, uzmanlıkları ve üretim biçimlerini bir araya getirerek yaygınlaştırma sürecine katkı yapıyor. Kültür-sanat aktörlerinin de yer aldığı iklim ağlarının kurulması bilgi ve birikimin dolaşımını kolaylaştıracak ve bilgi eksikliğinin giderilmesinde önemli bir rol oynayacak. Ayrıca katılımcılar iklim meselesinin medyada ele alınışının yanlış yönlendirmelere yol açtığı ve bilginin ağlar aracılığı ile yaygınlaştırılmasının bunu da değiştirebileceğinin altını çizdiler. Toplantıda da ağ etkisinin yansıması çok netti: Kültür profesyonelleri, sanatçılar, medya temsilcileri, iklim aktivistleri, sivil toplum örgütleri, akademisyenler ve politika yapıcılar kültür-sanat ve ekoloji ekseninde bilgi ve tecrübe paylaştılar.

Ayrıca ağların yerel düzeyde politika yapıcılar olan belediyelere uzanması da önem teşkil ediyor. Politika yapıcılar açısından da ağların önemi büyük. Belediyeler arası ağlardan birine örnek olan Marmara Belediyeler Birliği'nin (MBB) kuruluş amacı tam da ağların dönüşümdeki rolüne işaret ediyor: belediyelerin tek tek çözemeyeceği sorunları birlikte çözmek. Ekolojik krizin çok boyutlu bir sorun yumağı olması belediyeler arası işbirliğinin yanı sıra ekolojik kriz ile ilgili çalışan farklı aktörlerle, örneğin kültür-sanat dünyası ile birlikte çalışmayı gerektiriyor çünkü toplantıda da altının çizildiği üzere politika yapıcıların kendi başlarına aldıkları kararların etkisi sınırlı kalıyor. Ekolojik dönüşüm için doğru politikaların oluşturulması ve etkisinin toplumun farklı kesimlerine ulaşması kurulan ağlar sayesinde artan karşılıklı etkileşim ve ortak üretim süreçleri ile mümkün. Kısaca ağlar hem yerel politika yapıcıların hem de kültür-sanat aktörlerinin etki yaratabilme kapasitesini artırıyor. Tam da bu yüzden katılımcılar yerel yönetimlerin kültür-sanat aktörleriyle hem içerik üretirken hem programlama yaparken daha iç içe ve kalıcı ilişkiler kurmasına ihtiyaç olduğunu dile getirdiler.

3. ALTERNATİF YAKLAŞIMLAR VE YENİ PRATİKLER

“Çağımızın inkâr edilemez gerçeği ve en büyük sorunu ekolojik yıkım ve iklim kriziyle mücadelede yerel yönetimler, kültür-sanat aktörleri, sivil toplum örgütleri, yurttaş işbirliği elzem. Biz bu amaçla elimizden gelenin fazlasını yapmaya hazır ve gönüllüyük. Bugün de bu yüzden sizlerle bir aradayız. Bugünkü toplantıyı bu yolda attığımız ilk adım olarak görüyoruz.” (Okyay Kargül, İPA)

Katılımcılık konusu, ekolojik kriz üzerine çalışan kültür-sanat aktörleri tarafından bütüncül bir dönüşümün vazgeçilmez parçası olarak düşünülüyor. Katılımcılık bu toplantıda da çeşitli boyutlarıyla gündeme geldi. İklim krizi ile ilgili farkındalığı artırmak, bunun üzerine yeni sözler üretmek ekolojik dönüşüm için gerekli derken, bu sözün nasıl üretildiği ve yaygınlaştığı da aynı derecede hayati. Yaklaşımların ve pratiklerin dönüşmesinden kasıt tam da bu. Katılımcılar metotların ve sürecin birlikte kurgulanmasının, etkin olabilmek açısından vazgeçilmez olduğunun defalarca altını çizdiler. Dolayısıyla katılımcılığın ekolojik dönüşümde öne çıkan bir pratik olduğu bir kez daha teyit ediliyor.

“Çevre meselesi nasıl toplumsallaşabilir? Sorumluluk ve birlikte yaşama pratiği ile ilgili. Demokratik değerlerden yalıtılmaz bu meseleler.”

Aynı zamanda erişimin de önemli olduğunu görüyoruz. Sanatın kapalı mekânlardan kamusal alana çıkması, özellikle de kentle ilişkisinin kurulup kentliyi dahil edecek şekilde kurgulanması erişimi güçlendiriyor. Bunun iyi bir örneği K2 Güncel Sanat Platformu. Kamusal alan etkinliklerinin düzenlendiği PORTİZMİR programı kentle iletişimi sağlamayı ve kentlinin kültür-sanat etkinliklerine erişimini artırmayı çalışmalarının merkezine alıyor.

“Hem sanatsal hem ekolojik, çünkü doğada katılım şart. Yani doğanın en önemli özelliklerinden bir tanesi katılım zaten. Doğadaki biyolojik çeşitlilik ağı katılımı işliyor. Bunu iyi anlamak ve nasıl katılımı artırır etkinlikler yapabiliriz, buna kafa yormak. Kamusal alanda sanat meselesinin özellikle altını çizmek istiyorum; hepimize ait ve o yüzden hiç kimseye ait olmayan, yani mülkiyet kavramımızla ilgili bir mesele... Mesela hikâye anlatıcılığıyla ilgileniyorum ben. Masal konusunda hep söyleriz, aynı şeyi tohumlar için de söyleriz; herkesin eli değdiği için, herkesin sözü değdiği için aslında herkese ait ama bu herkes tanımlı bir herkes değil çünkü binlerce yıl öncesine dayanıyor çünkü hepimize ait ve hiçbirimize ait değil. Tam olarak doğada da böyle bir, yani doğayla olan bütün ilişkimizdeki mülkiyet ilişkisini kamusal alan dediğimiz, ortaklaşa dediğimiz, herkesin gelip geçtiği, herkese açık, katılımı kolaylaştıran, zaman ve açık mekânla olan ilişkimizi geliştirecek bir alan olarak görüyorum”. (Yokoluş Çağında Sanatın Dönüşümü ve Dönüştürücü Gücü, Güneşin Aydemir)

3. ALTERNATİF YAKLAŞIMLAR VE YENİ PRATİKLER

Bu tablo katılımcıların ekoloji ve kültür-sanat ekseninde yaptıkları işleri ve bu kapsamda benimsedikleri yeni yaklaşımları özetliyor. Aynı zamanda ekolojik dönüşüm ile iç içe düşünülen pratikleri iklim/çevre adaleti, sosyal adalet, katılımcılık, yerellik, ağ kurma, insan-doğa ilişkileri ve müşterek oluşturma başlıkları altında toplayarak “kesişimsellik alanları” belirliyor. Tabloyla ilintili olarak çıkarılan ağ haritasında ⁸ konular arasındaki bağlantıları ve paydaşların hangi konular etrafında kümelenildiğini görmek mümkün. Bu harita kesişimselliğe odaklanarak potansiyel işbirlikleri ve ağları ortaya koyuyor.

8 Ekolojik krizi kültür-sanat perspektifinden ele alan ve eyleme geçen pek çok kültür kurumu, sergi, girişim ve etkinlik mevcut. Burada adı geçen örneklere ek olarak daha kapsamlı bilgiye erişmek için: <https://graphcommons.com/graphs/592e4068-5763-4631-9fe6-0f3ebf01e8c5>

3. ALTERNATİF YAKLAŞIMLAR VE YENİ PRATİKLER

Kim?	Pratikler/yaklaşımlar	Neler yapıyorlar?	Kesişimsellik Alanı
Sürdürülebilir Yaşam Film Festivali	Gerçek, çözüm barındıran hikâyelerin paylaşılması; farkındalık yaratılması; içerik oluştururken duyguları harekete geçirerek davranış değişikliği yaratmak	Film festivali; iklim eylemi oyunu; atölyeler	Ekolojik dönüşüm; insan-doğa ilişkileri; müşterek yaratma
İki Deniz Arasında	Katılımcı ve aktivist yürüyüş; sosyal-sınıfsal ayrışmayı bedensel olarak tecrübe etmek; kent hakkı	Yürüyüş rotası; araştırma ve tartışma; sergiler	Ekolojik dönüşüm; iklim/çevre adaleti; sosyal adalet (toplumsal eşitsizliklerin azaltılması); katılımcılık; yerellik; ağ kurmak
Mordem Sanat Merkezi	Kayıbolan sanatsal formların canlandırılması; doğayla doğrudan ilişkilerin kurulduğu eski ritüeller üzerinden kültür-sanat çalışmaları; doğayla tahakküm yerine uyum; doğa ve ekoloji vurgusu	Şenlikler, oyun kültürü; tiyatro; çocuklarla yapılan çalışmalar; kültürel mirasın korunması	Ekolojik dönüşüm; insan-doğa ilişkileri; müşterek yaratma; yerellik; sosyal adalet
GOLA Kültür Sanat ve Ekoloji Derneği	Katılımcı yaklaşım; yerellik; çok disiplinlilik	Yeşil Yayla Festivali; sözlü tarih çalışmaları; kültürel mirasın korunması	Ekolojik dönüşüm; yerellik; sosyal adalet; katılımcılık; ağ kurmak
Açık Radyo	Demokratik, hukukun üstünlüğünü ve insan haklarını gözetilen bağımsız yayıncılık; farkındalık yaratmak; bilgi paylaşımı	Radyo istasyonu	Ekolojik dönüşüm; iklim adaleti; sosyal adalet; katılımcılık
Sinek Sekiz	Yerellik; doğayla uyum; kendine yeten üretim; yöresel zanaatkarlara destek	Yayınevi	Ekolojik dönüşüm; yerellik; insan-doğa ilişkisi
MAD	Çevre adaleti; kamusal ve dönüştürücü bilgi üretim ve paylaşımı; çok disiplinlilik; yerellik; mekan yaratmak	Havza çalışmaları; çevre ihtilafları ile ilgili saha çalışmaları; raporlar ve yayınlar; konuşmalar, atölyeler, film gösterimleri, yürüyüşler; sergiler; yenilenebilir bahçe	Ekolojik dönüşüm; iklim/çevre adaleti; sosyal adalet; katılımcılık; yerellik; müşterek yaratma; ağ kurma
birbuçuk Ekoloji ve Sanat Çalışmaları / oddviz Kolektif	"Ortak geleceğimizi birlikte düşünmek için tasarlanan bir paylaşım alanı"nda ekoloji ve sanat ekseninde çalışan paydaşları bir araya getirmek	Ekolojik krizi yaratıcı mecralarda tartışmak ve diyalog zemini kurmak için toplantılar	Ekolojik dönüşüm; ağ kurmak; müşterek yaratma; insan doğa ilişkileri
Bozcaada Caz Festivali	Farkındalık oluşturmak	Festival	Ekolojik dönüşüm
Festtogether	Dayanışma, farkındalık oluşturmak, ekolojik ayak izini azaltmak (sıfır atık)	Festival	Ekolojik dönüşüm; sosyal adalet

3. ALTERNATİF YAKLAŞIMLAR VE YENİ PRATİKLER

Bozcaada Uluslararası Ekolojik Belgesel Festivali	Yerellik; farkındalık oluşturma	Festival	Ekolojik dönüşüm; yerellik
Bir Tohum Vakfı	Hikâye anlatıcılığı	Masalıcı buluşmaları	Ekolojik dönüşüm; müşterek yaratma; insan-doğa ilişkileri
Gate 27	Yerel yaratıcı ağlar kurmak; çok disiplinlilik; sürdürülebilir pratiklerle yaratıcı üretim için alan açmak	Konuk sanatçı programı	Ekolojik dönüşüm; yerellik; ağ kurmak
K2 Güncel Sanat Merkezi	Kamusal alan etkinlikleri ile alan yaratmak; ağ kurmak (hub, kuluçka)	Kamusal sergiler; yeşil okul projesi	Ekolojik dönüşüm; katılımcılık; insan-doğa ilişkileri; ağ kurmak
SALT	Çokdisiplinlilik; erişim; kamusal alan etkinlikleri ile alan açmak	Sergi, araştırma, atölye, konferans, yayın	Ekolojik dönüşüm; yerellik, insan-doğa ilişkileri
Anadolu Kültür	Kültürel çeşitliliğe ve kültürel haklara odaklanmak; yerel kültür-sanat çalışmalarını desteklemek; farklı kültürel, dinsel, etnik gruplar arasında bağlar kurmak; ortak hareket edebilmek için zemin yaratmak; dayanışma ağları kurmak; kapsayıcılık	Eğitim programları; araştırma; atölye; yayın; podcast; mekan	Ekolojik dönüşüm; yerellik; sosyal adalet; ağ kurmak
İstanbul Bienali	Sanatın diline odaklanmak; dayanışma; ortak hareket edebilmek için zemin yaratmak; kapsayıcılık	Sergi, araştırma, atölye	Ekolojik dönüşüm; müşterek yaratma; katılımcılık; insan-doğa ilişkileri; ağ kurmak
AICA Turkey	Erişim; çok disiplinlilik; bilgi paylaşımı; hikâye anlatıcılığı	Arşiv çalışmaları; konferanslar; yayınlar; açık kaynak dijital yayınlar	Ekolojik dönüşüm; müşterek yaratma
İBB Park, Bahçeler ve Yeşil Alanlar Dairesi	İnsan odaklı yerine doğa odaklı çalışmak; meseleye bütüncül bakmak		Ekolojik dönüşüm; insan-doğa ilişkileri
İPA	İklim ve çevre çalışmaları için paydaşları bir araya getirmek		Ekolojik dönüşüm; ağ kurmak
Marmara Belediyeler Birliği	Ağ kurmak (belediyeler arası işbirliği); Kesişimsellik (demokratik değerler, birlikte yaşama pratiği, sanatın farklılıkları kapsayıcı rolü)		Ekolojik dönüşüm; katılımcılık; sosyal adalet; ağ kurmak
WWF	İçerikle pratiğin uyumu (etkinliklerde ekolojik ayak izine dikkat etmek)	Kent iklim eylem planları ile ilgili çalışmalar; Paris Anlaşması ile ilgili çalışmalar; savunuculuk	Ekolojik dönüşüm

4. ÖNERİLER VE TALEPLER

Bu bölümde toplantıya katılan kültür-sanat aktörlerinin, sivil toplum temsilcilerinin, yerel örgütlenmelerin, akademisyenlerin ve gençlik ağlarından katılımcıların iklim krizi ile ilgili eyleme geçerken ekolojik ayak izini azaltmak, kapasitelerini ve etkilerini artırabilmek, sürdürülebilirliklerini sağlayabilmek ve politikaları şekillendirebilmek için tespit ettikleri ihtiyaçlar ve ortak talepler temel başlıklar altında özetleniyor. Benzer ihtiyaç ve taleplerin farklı kesimler ve aktörler tarafından ifade edilmesi ekolojik krizden çıkmanın güçlü bir talep olduğuna işaret ediyor.

● *Kaynak ve ekonomik sürdürülebilirlik:*

- Daha fazla kişiye ulaşmak ve toplumsal etkiyi yaymak için ekonomik sürdürülebilirliğin sağlanması
- Yapısal sürekliliği sağlayacak şeffaf destek mekanizmalarının kurulması
 - Hibe programları oluşturmak, iklim konusunu ve sanatçıların fon ihtiyaçlarını merkeze almak
 - Finansal desteğin nasıl sağlanacağına yönelik süreç ve takvimi belirleyerek öngörülebilirliği artırmak
 - Finansal destek mekanizmaları kurarken esnekliği, bağımsızlığı ve özgünlüğü gözetebilmek için fon alan ve veren arasındaki mesafeyi koruyan yaklaşımlar benimsemek
 - Sanatsal çalışmalarda yeterli esneklik sağlamayan proje temelli fon kaynakları yerine sürdürülebilir ve öngörülebilir finansal destek mekanizmaları yaratmak, özellikle kamu kaynaklarının ayrılmasına ağırlık vermek
- Alternatif yöntemlerin kurumlar içinde yer bulabilmesi için örgütsel esnekliğin geliştirilmesi

4. ÖNERİLER VE TALEPLER

● *Fon etiği:*

- Kültür-sanat etkinliklerinde çevre ve iklimi gözeten pratiklere sahip, ekolojik prensiplere bağlı ortaklarla çalışılması
- Bütçe süreçlerinde şeffaflığın benimsenmesi
 - Bütçeleri açık olarak paylaşmak
 - Etkinliklere yapılan harcamaları paydaşların ve kamuoyunun tartışmasına açmak

● *Hukuki destek:*

- Telif hakları, finansal anlaşmalar gibi konularda hukuki desteklerin yapılandırılması

● *Ağ kurmak:*

- İnsanları etkin olarak bir araya getirmek üzere ara aktör ve kolaylaştırıcı rollerinin yaratılması, anlamlı işbirlikleri için aracı yapıların (ağların) oluşturulması
 - Toplantı ve konferanslardan daha uzun soluklu, birbirinden haberdar olarak birlikte çalışmayı, bilgi akışını ve sürekliliği destekleyen, sinerji yaratan çalışma gruplarını kapsayacak türde ağlar oluşturmak
 - Çok sesli bir ortam sağlamak
- İklim ağlarını da içine alacak kapsayıcı ağların kurulması, taban hareketlerinin güçlendirilmesi ve “herkes”le temasın sağlanması
- Uluslararası işbirliklerinin güçlendirilmesi için çalışılması

4. ÖNERİLER VE TALEPLER

● *Politika yapıcıların rolü:*

- Politika yapıcılar ile yerel aktörler arasındaki iletişim kopukluğunun giderilerek politika yapıcıların yerelde çalışan aktörlere ulaşması
 - Politika yapıcılar ile sahada ve yerelde çalışanlar arasındaki ilişkilerin onarılması
 - Alana yönelik kamu desteğini sistematik bir hâle getirmek
- Sivil toplum ile politika yapıcılar arasındaki işbirliği ve iletişimin güçlendirilmesi
 - Kültür-sanat ve çevre alanında çalışan STK'ları bir araya getirmek
 - Kamu kaynakları ile ilgili işbirlikleri geliştirmek
 - Bilgi üretim ve paylaşım platformları oluşturmak
- Politika yapıcıların iklim konusunda çalışması ve bilgilenmesi
 - Personeli bilgilendirmek ve farkındalığını artırmak
- Belediye içi koordinasyon ve işbirliğinin artırılması
- İklim adaletinin merkeze alınması
 - Bütün ekolojik mücadeleleri görünür kılmak
 - Demokratik katılım eksikliği çerçevesinde ele almak
- Yerel yönetimlerin sanatçılara alan açması
 - Sanatçıların ihtiyaçlarını belirleyip, bu alanın dilini bilen insanlarla işbirliği yapmak
 - Çeşitli proje ve etkinliklerde sanatçıların aktif olmasını desteklemek

4. ÖNERİLER VE TALEPLER

- *Katılımcı mekânlar:*

- Sanatın tüketildiği değil, üretildiği alanların yaratılması
 - Kentlerde kullanıcıyı dahil eden, aktif yeşil yaratmaya yönelik etkinlikler ve işbirlikleri
 - Yerel yönetimler tarafından sağlanacak mekanlar ve stüdyolar ile altyapısal destek oluşturmak

- *Yereli kapsamak:*

- İstanbul dışındaki kültür-sanat çalışmalarının desteklenmesi
 - Bütünlüklü bakış için kültür varlıklarının, müzelerin ve tarihi eserlerin iklim krizi karşısında nasıl korunacağını düşünmek ve planlama süreçlerine dahil etmek

5- EK: THE CLIMATE CONNECTION KÜLTÜR VE ÇEVRE YUVARLAK MASA TOPLANTISI: TÜRKİYE, KATILIMCI LİSTESİ

İsim	Kurum
Asena Günal	Anadolu Kültür
Ayşegül Kurtel	K2 Güncel Sanat Merkezi
Dr. Baran Alp Uncu	Enstitü İstanbul ve 350.org Türkiye
Barış Işık	Mordem Sanat Merkezi
Bige Örer	İstanbul Kültür Sanat Vakfı (İKSV)
Cihat Arınç	Kültür A.Ş.
Doç. Dr. İtir Erhart	İstanbul Bilgi Üniversitesi / Festtogether
Dr. Ali Alper Akyüz	İstanbul Bilgi Üniversitesi Sanat ve Kültür Yönetimi Bölümü
Elif Avcı	İstanbul Planlama Ajansı
Elif Duru Kireççi	Bağımsız
Esra A. Aysun	British Council
Ethem Özgüven	Bozcaada Uluslararası Ekolojik Belgesel Festivali (BIFED)
Ezgi Cemre Er	Bağımsız
Fatma Çolakoğlu	SALT
Gizem Gezenoğlu	Bozcaada Caz Festivali
Güneşin Aydemir	Bir Tohum Vakfı
Doç. Dr. Hande Paker	Bahçeşehir Üniversitesi
Hüseyin Sert	İstanbul Büyükşehir Belediyesi
Isabelle Van de Gejuchte	British Council
İrem Çağıl	Sinek Sekiz Yayınevi
M. Cemil Arslan	Marmara Belediyeler Birliği
Melisa Tapan	Gate 27
Meryem Kayan	İstanbul Büyükşehir Belediyesi
Ömer Madra	Açık Radyo
Pınar Öncel	Sürdürülebilir Yaşam Film Festivali
Prof. Dr. Doğanay Tolunay	İstanbul Büyükşehir Belediyesi
Refika Kadioğlu	GOLA Kültür, Sanat ve Ekoloji Derneği
Seçil Kınay Yılmaz	Vehbi Koç Vakfı
Seda Aydeniz	British Council
Serkan Kaptan	Birbuçuk Ekoloji ve Sanat Çalışmaları / oddviz Kolektif
Serkan Taycan	İki Deniz Arası / Carleton Üniversitesi
Sibel Horada	Bağımsız
Sinan Çağlar	İstanbul Büyükşehir Belediyesi
Sinan Eren Erk	AICA Türkiye
Tanyeli Behiç Sabuncu	WWF Türkiye
Yaşar Adnan Adanalı	Mekânda Adalet Derneği

**İSTANBUL
KÜLTÜR
SANAT
VAKFI**

